
УДК 81'373'421

Тетяна Коць

Інститут української мови НАН України, м. Київ

ОЦІННІСТЬ ЯК СЕМАНТИКО-СТИЛІСТИЧНА КАТЕГОРІЯ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

У статті проаналізовано тенденції української літературної мови у зв'язку з суспільно-політичними реаліями ХХ століття. Простежено зміни в мовному сприйманні і свідомості суспільства на прикладі періодичних видань. Досліджено різноманітність поглядів, думок мовного середовища різних часових періодів, розкрито взаємозв'язок між розвитком мови, мовним сприйманням і суспільно-економічним та політичним життям. Звернено увагу на зміну цінностей влади і суспільства, семантичні процеси, виражальні функції висловлювань.

Ключові слова: оцінність, оцінні мовні одиниці, позитивнооцінні одиниці, негативнооцінні одиниці, експліцитні мовні засоби, імпліцитні мовні засоби, семантичні процеси.

Семантико-стилістична категорія *оцінності* виявляє зв'язок з *емоційністю*, *експресивністю*, проте не отожднюється з названими поняттями. С.Я. Єрмоленко зазначає, що «емоційне в мові завжди експресивне, але не кожне експресивне явище належить до емоційних» [4: 157]. Емоційні й експресивні одиниці містять негативну і позитивну конотацію, але оцінність — поняття ширше. Оцінку можуть передавати й нейтральні мовні засоби. Н.Д. Арутюнова розрізняє *сенсорні* і *абсолютні* оцінки [1: 46]. *Сенсорні* оцінки поділяють на *гедоністичні* (те, що подобається) і *психологічні* (інтелектуальні й емоційні). *Абсолютна* оцінка виражає естетичні й етичні цінності суспільства. Оцінка може бути також нейтральною. Німецький вчений Улл Фікс називає її раціональною [19: 10]. Багатовимірність функціонального вживання оцінних засобів мови унеможливорює їх чітку класифікацію за єдиною ознакою, що особливо помітне в переході оцінної лексики в синтаксичні структури.

© Т.А. КОЦЬ, 2016

З огляду на це оцінність кваліфікуємо як семантико-стилістичну категорію, яка, ґрунтуючись на протиставленні часткових значень негативної, позитивної або нейтральної оцінки, передає ставлення мовця до названого предмета, явища, поняття.

Категорію оцінки доцільно розглядати в плані змісту і в плані вираження. У плані змісту оцінка може бути нейтральною, позитивною і негативною, а в плані вираження експліцитною і імпліцитною. Експліцитні одиниці передають оцінку безпосередньо, а імпліцитні потребують складнішого і глибшого опосередкованого процесу сприймання.

Мовні механізми оцінки, емотивності та експресивності (семантико-стилістичних засобів суб'єктивного увиразнення мови) вивчають переважно в синхронному аспекті на різних рівнях мовної структури (М.М. Пилинський, М.А. Жовтобрюх, С.Я. Ермоленко, В.А. Чабаненко, С.П. Бирик, О.А. Стишов, О.О. Селіванова, В.М. Адмоні, О.М. Вольф, Є.М. Галкіна-Федорук, В.О. Жеребков, О.І. Москальська, В.І. Охріменко, В.М. Телія, В.І. Шаховський, О.Й. Шендельс та ін.).

Оцінність прямо пов'язана зі специфікою розвитку літературної мови, з суспільно-політичними і культурними умовами життя суспільства, які в українських реаліях постійно змінювалися. Мова періодичних видань фіксує синхронну часову відповідність цінностей конкретної історичної доби оцінним функціям лінгвальних одиниць. Разом зі зміною ідейно-естетичних засад українського суспільства і відбиттям їх у мові періодичних видань, які завжди були потужним інструментом формування масової свідомості, змінювалася шкала цінностей, зафіксована в мові періодики. Діахронні перетворення оцінної семантики відбивають і природні закономірності, і штучне регулювання переходу мовної системи від одного стану до іншого.

За семантикою мовних одиниць можна чітко визначити часові параметри газетного тексту. Кожна доба залишала свій відбиток на сторінках української періодики і на свідомості суспільства.

Підхід, який ми пропонуємо, — це бачення історії літературної мови не як списків зібраної суспільно-політичної лексики, а як оцінних категорій, які охоплюють найрізноманітніший мовний матеріал. Джерельна база дослідження — центральні і всі регіональні періодичні видання різної тематики.

Динаміку цінностей і їхнє відбиття в мові покажемо на прикладі двох історичних періодів — 10—20-х рр. і 30—50-х рр. ХХ ст.

Оцінна семантика розкривається у відповідних контекстуальних умовах, зокрема в оновленні структури та семантики компонентів, стилістичної маркованості синтаксичних одиниць.

Мова періодичних видань початку ХХ ст. засвідчувала позитивну оцінку суспільних, релігійних норм: національну ідею, християнські закони, моральні якості індивіда, патріотизм, громадянську позицію тощо.

Становлення публіцистичного стилю позначене вживанням біблійних висловів, що виражали ставлення мовця до етичних цінностей люд-

ства, напр.: *Убудь-яких умовах ми повинні бути людьми моральними, духовними, доброзичливими. Бо коли приходили до Бога сотки бай тисячі, а тисячі, Він звіщав тоді великі слова: «Любіть ближніх своїх, як самих себе!».* Віра в Бога допоможе нам захистити власну волю і зберегти національну гідність (Г, 7.01.1914).

Центральне поняття більшості газетних статей *народ* об'єднувало переважно позитивнооцінні мовні одиниці. Експліцитно виражену оцінку фіксують епітети не з емоційної, а з інтелектуальної сфери мовомислення: *свідомий, культурний, інтелектуальний, духовний, лояльний, освічений, мудрий, щирий, гідний*. Їхню оцінку семантику увиразнювали структури з антитезою, яка додавала емоційної конотації напр.: *Чи ти єсть народ свідомий і культурний, чи може живеш і ходиш з заплющеними очима, як сліпець невидючий...* (М, 30.11.1912); *Українці — народ гідний, інтелектуальний, працьовитий. Чи ми використовуємо цей потенціал, чи дамо себе знищити?* (ВС, 7.06.1917).

Імпліцитну позитивну оцінку містили дієслова з семантикою результативності та віддієслівні іменники, які зберігали значення вихідного дієслова. Народ у той історичний період *росте, живе, розвивається, пермагає, прагне мати власну державу*, відповідно утверджуються і його атрибути, насамперед — мова, напр.: *Виходячи з самісінької глибини народнього життя, народньої душі, мова росте, розвивається поруч з тим, як росте й розвивається народ і його культура взагалі* (Ч, 17.09.1917); *Перебувши большевицьку бурю, Український народ всіми силами приступає до утвердження своєї влади на своїй власній землі* (НС, 8.03.1918).

Одна з найхарактерніших ознак мови публіцистики початку ХХ ст. — незначна кількість заперечних конструкцій. Утверджувалися цінності національно-визвольної доби, пропагувалися духовні, моральні і християнські ідеали. На сторінках преси представлені здебільшого оптимістичні настрої суспільства, які прочитуються у стверджувальних дієслівних конструкціях, оформлених як парцельовані структури складного синтаксичного цілого: *І настане мир, окуплений кров'ю. І стане нове життя, на руїнах української землі. І буде пам'ять про нас в наших дітей і внуків, і правнуків. Не занепастимо ми свою долю в історичній добі. Ми виборемо собі належне місце, серед народів оружною рукою* (Б, 15.01.1916).

Імпліцитну знакову оцінку передавали поняття-символи *хліб, жнива*. Боротьба за національну ідею порівнювалася з *важкою хліборобською працею*, здобутки — зі *щирим збіжжям, з важкими жнивами*. Волю народу порівнювали з найдорожчим — *хлібом*, напр.: *Не легко набрати на цілий сніп щирого збіжжя. Важкі наші жнива й тяжко збирати колосся* (С, 14.01.1912).

Елементом позитивної психологічної оцінки були слова з естетичної сфери мовомислення. Прагнення українців до волі, до незалежності *заціпало струни почуттів, проникало в душу*, його називали *музикою, співом, життям*. Це викликало багатозначне сприйняття цих понять, наприклад *музику* (прагнення) українського народу називали *різкою, бадьорою, оглушаючою, живою, новою*, наприклад: *Різка, оглушаюча, а разом бадьора*,

повна віри в свою провість і в свою перемогу ся нова музика українського народу (С, 28.01.1912).

Щоб досягти мети — національного розвитку, треба було піднести дух, який часто ідентифікували з моральним примусом, здоровою невідкупною громадською опінією, напр.: *Майбутність народу, який не має своєї держави, лежить у сильному розвитку морального примусу, в здоровій невідкупній громадській опінії, яка змушує до виконання громадських обов'язків тих, хто сам не доріс до почуття їх обов'язковості* (М, 2.01.1912).

У кінці ХІХ — на поч. ХХ ст. поняття *політичний, ідейний* мали позитивну конотацію і відповідали значенням слів 'моральний', 'розумний', 'добрий', напр.: *Добре людині, коли в неї зійшло зерно розуму, доброї волі, поваги до себе, і є в його добрий Бог. Про такого чоловіка ми кажемо, що він політичний, ідейний* (М, 2.01.1912).

Негативну психологічну оцінку мало все те, що перешкоджало розвиткові української ідеї, побудові власної держави.

На означення політики Росії вживалися мовні одиниці з неприхованою негативнооцінною семантикою, за якими часто впізнаємо відомі образи Тараса Шевченка, напр.: *Російські тюрми та неісходима, студена Сибір заповнена найкрасишими нашими синами, а дома гуляла по наших полі козацька нагайка і кірвавила його (КОГО?) до кости* (Б, 7.01.1916).

Психологічну, емоційно-оцінну функцію виконували цитати з мовиджерела, а також уведені в синтаксичні структури негативнооцінні епітети, напр.: *Вже давно наказано: «Малорусского языка н'ѣтъ, не было и не может быть», але він «клятий» все ще животіє і не дає «истинно-русскимъ малороссамъ» спокійно спати, знявши вояцьку зброю, котрою змагаються вони з мертвою, мовляв, мовою* (Г, 31.12.1915).

У 30—50-х рр. ХХ ст. внаслідок дії тоталітарної комуністичної ідеології було суттєво обмежено не лише функціональні можливості української мови, а й її виражальні можливості. Після періоду піднесення, активного розвитку настали часи жорсткого придушення національної свідомості і мови. Українськомовні періодичні видання, хоч були поширені у всіх регіонах країни, стали тематично одноманітними і виконували функцію породження, утвердження комуністичної ідеології в масовій свідомості народу. Проблеми духовності, релігії, національного розвитку не порушувала жодна газета. Як наслідок: у мові публіцистичного стилю не функціонувала значна частина абстрактної, самобутньої експресивної лексики, синонімів, вилучено з ужитку діалектизми, обмежено словотвірні і синтаксичні можливості мови.

Специфіка оцінних мовних одиниць полягала в семантичній прозорості й однозначності переважно експресивних компонентів. Позитивну оцінку мали лише радянські реалії життя. Негативно оцінювалося все, що містилося і відбувалося за межами СРСР. Кардинально змінилися пропаговані цінності: духовні, національні, християнські ідеали було відкинуто і зосереджено увагу на формуванні не національної свідомості, а класового суспільства без традицій, власної культури і самоідентифікації.

Традиційні для українського мовомислення позитивнооцінні слова і вислови *християнство*, *національний*, *духовний* набувають протилежної неприхованої негативної оцінки, напр.: *Соціальні принципи христіанства підносять боягузливість, презирство до самого себе, самоуниження, підкорення, смирення, словом — всі якості черні, але для пролетаріату, який не хоче, щоб з ним поводитися як з покидьками людства, для пролетаріату сміливість, самосвідомість, почуття гордості й незалежності — важливіше хліба* (З, 3.04.1941); *Представник будь-якого народу світу, який вважає себе національним елементом і не бореться за зближення з СРСР і заперечує, що боротьба за зближення і дружбу з СРСР — найкращий шлях боротьби за свободу кожного народу, є націоналістом, лжепатріотом і агентом імперіалізму* (РО, 24.06.1950).

Мова періодики 30—50-х рр. демонструє вживання заперечних конструкцій, яких не було в мові публіцистичного стилю попередніх років. Закріплені в мовній свідомості українців негативнооцінні слова *безбожник*, *антицерковний*, *антиріздвяний*, *антинаціоналістичний* у періодичних виданнях набувають у контексті виразної позитивної конотації, напр.: *На 1 липня цього року (1938) по області нараховувалось 227 осередків **войовничих, антинаціоналістичних безбожників**, в яких було 7112 членів. За ними наше майбутнє!* (БП, 29.12. 1938). Лексика з семою заперечення, яку передавали префікси **без-**, **анти-** тощо, сама по собі містила негативну оцінку, яка в контекстуальному оформленні набувала протилежної позитивної оцінки, що й закріплювалося в масовій свідомості суспільства. О.О. Потєбня зазначав, що «заперечення само по собі неможливе, оскільки не називає будь-яких причин, які б наштовхнули на таку думку. Реальність дає для думки тільки позитивні величини. Заперечення — це усвідомлення процесу зміни одного сприймання іншим» [12: 219—220].

Гаслом періодичних видань і самої епохи були вислови на зразок: *Ми бачимо, як росте нове людство. «Для цього нового людства не треба буде бога, який стоїть над природою: воно само буде владарем природи»* (БП, 6.10.1938).

У 30-ті р. ХХ ст. через посередництво періодичних видань до активного вжитку увійшли виразно негативно конотовані слова та словосполучення *куркуль*, *буржуазний націоналіст*, *ворог народу*, *класовий ворог*, *дрібнобуржуазні елементи*. Л.Т. Масенко зазначає, що до колективізації слово *куркуль*, хоча й існувало, вживалося рідко й не мало негативних конотацій. Воно було синонімом до слова *хазяїн* [9: 27]. Негативну неприховану психологічну оцінку посилювали епітети, порівняння й метафоричні конструкції, напр.: *Троцькістсько-бухарська банда і буржуазні націоналісти хотіли розчленувати Радянський союз. Як хижі звіри ділять здобич, так і вони в уяві своїй краjali на шматки карту СРСР, торгували нашою батьківщиною на міжнародному ярмарку, готуючи імперіалістське фашистське ярмо трудящим країни рад. Але не вдалась підла і жалюгідна мрія! Радянська розвідка, очолювана сталінським паркомом товаришем Єжовим, зупинила бандитську руку цих скажених собак. З усіх кінців нашої*

планети несеться великий народний клич: — *Знищити ворогів народу, смерть ворогам!* (БЗ, 20.10.1938).

Формувалася позитивнооцінна семантика слів *партія, комуніст, НКВС, пролетаріат, сталінський, ленінський, комуністичний, більшовицький*, які виразно контрастували в тексті з номінаціями «ворогів народу», напр.: *Славні органи НКВС, очолювані Сталінським наркомом тов. Єжовим, розтрощили осині гнізда шкідників. Але заспокоюватись неможна. Треба і надалі продовжувати роботу по викорчовуванню решток цих ворогів народу в органах юстиції, наполегливо працювати над ліквідацією наслідків шкідництва* (БП, 20.10.1938).

Упродовж 30—40-х рр. розширилася семантика слова *фашизм*. У 30-ті р. фашизмом називали національно-визвольний рух всередині України, і слово фашизм було синонімом до словосполучення «буржуазні націоналісти, напр.: **Фашизм — найлютіший ворог свободи і незалежності народів. Мобілізуймо всі сили на боротьбу з буржуазними націоналістами!** (МП, 5.11.1938). Періодичні видання, використовуючи широкий інформаційний простір, поширювали звернення про єдиний, на погляд влади, можливий шлях народу в умовах бездержавності. Викорінювали зі свідомості всі людські якості, які формували особистість. Мета тоталітарного режиму — будь-якими засобами створити «народні маси», колективні організації, якими було легко керувати. У таких зверненнях частовживаними були слова з виразною психологічною негативною семантикою знищення: *бити, репресії, ліквідувати, засудити, знищити, розстріляти*, що формувало в свідомості людей настрої пригніченості, страху, напр.: **Били, б'єм, і будем бити! Червона армія непереможна!** (БП, 6.10. 1938). Твердження про невідворотність кари для кожного, хто чинитиме навіть найменший опір системі, оцінно увиразнювалося в парцельованих синтаксичних конструкціях, напр.: *За розкрадання колгоспного хліба — до розстрілу. В с. Вікторівка виїзна сесія облсуду засудила до розстрілу куркульку Григоренко Марину за систематичне розкрадання хліба з колгоспних ланів* (БП, 1.09.1932).

Демократичний, нетоталітарний погляд на процеси в підрадянській Україні висловлювали газети «Буковина» та «Діло», які виходили у Західній Україні, на територіях, що до 1939 р. були під владою Румунії, Польщі та Чехословаччини. Стиль цих видань був традиційно позначений впливом художнього мовомислення, що особливо помітно у відтворенні життя українців, яке розділилося на два оцінно протилежні періоди — до 30-х і після 30-х р. ХХ ст. Найбільшими цінностями цієї частини України, що виразно демонструють періодичні видання, традиційно залишалися християнські ідеали, духовність, боротьба за національну ідею.

Словам *бити, знищити, викоринити, репресії, смерть* (суть комуністичного режиму) протиставлено інші людські цінності, вербалізовані в лексичних засобах на зразок: *спокій, мир, любов, віра, світло, добро*, пор.: **«На землі спокій, мир, любов, а серед людей вдоволення». Ось ідеал людини-християнина, щоб на землі запанував спокій та щоб усі були вдоволені** (Д, 7.01.1939).

Дії радянської влади оцінювали як «червоний терор» проти українського народу: *На кожному кроці управління державної безпеки, що все бачить, все чує, все знає, застосовує нечуваний у світі червоний терор, суд, який знає тільки один спосіб кари — розстріл* (Д, 14.01. 1939). Синонімами до слова *терор* виступали *розгром, знищення, винищення, руйнація*, які в тексті утворювали синонімічні ряди і посилювали психологічну негативну конотацію всього висловлювання, напр.: *Страшений розгром, руйнація, винищення усього українського за другу половину року 1937 по виявленні націоналістичного сепаратизму в лавах комуністичної партії не має меж. Чи витримає таке, хоч один народ у світі?* (Б, 14.01. 1939).

Владу в газетах «Діло», «Буковина» називали *окупантами, московськими загарбниками, окупантською експозитурою*, напр.: *Отже: цілком нова верхівка окупантської експозитури на совітській Україні: все попереднє змінено як таке, що не могло собі дати ради в боротьбі з українським національним рухом, або хоч трошки заплямоване підозрінням у співчутті, прихильності чи потуранні йому* (Д, 14.01. 1939). Діяльність радянської влади оцінювалася як *злочинна і нелюдська*, напр.: *Дальший період — 1932—33 роки. Це той період, коли формувалися найбільш злочинні і нелюдські методи роботи і цілі, які поставили собі більшовики — винищити голодом Україну* (Б, 23.02. 1938). Після приєднання Східної Галичини до СРСР змінилася риторика і цих видань.

В усі історичні періоди експліцитні психологічні оцінки переважали над абсолютними оцінками, що є однією з визначальних диференційних ознак публіцистичного стилю як засобу формування масової свідомості. Ядром текстових структур були поняття *народ і влада*, вербалізована оцінна шкала яких була віддзеркаленням суспільно-політичної ідеології.

Діахронний аналіз показує динаміку оцінності і в плані змісту, і в плані вираження. У мові 10—20-х років ХХ ст. було 82% позитивнооцінних мовних одиниць, у 30—50-х роках ХХ ст. лише 24%. Різнопланова експліцитна й імпліцитна переважно контекстуальна оцінка, яку передавали насамперед нейтральні мовні одиниці з інтелектуальної сфери мовомислення, стає виразно негативно-експресивною. Американський психолінгвіст А. Гелер доводить, що негативна оцінка викликає в суспільства реакцію байдужості, зневаги, приниження, недооцінку, насильство. Позитивна оцінка — відповідальність, повагу, довіру, прихильність [20: 134-146]. Оцінність відбиває вплив екстралінгвальних чинників на семантичні процеси в мові й демонструє зміни часової шкали суспільних цінностей.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- Б — Буковина
- БЗ — Більшовицька зоря
- БП — Більшовицька правда
- ВС — Вільне слово
- Г — Гасло
- Д — Діло

З — Зоря
М — Маяк
МП — Молодь Полтавщини
НС — Народна справа
РО — Радянська освіта
С — Сніп
Ч — Чорноморець

1. Арутюнова Н.Д. Аксиология в механизмах жизни и языка // Проблемы структурной лингвистики. — М. : Наука, 1984. — 348 с.
2. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека: учеб. пособие / Н.Д. Арутюнова. — М. : Языки русской культуры, 1998. — 896 с.
3. Гадамер 2001: Гадамер Г. Герменевтика і поетика. Вибрані твори. (Пер. з німецької мови). — К., 2001 — 432 с.
4. Єрмоленко С.Я. Експресивність // Українська мова. Енциклопедія. — К. : 2000. — С. 156–157.
5. Єрмоленко С.Я. Мовно-естетичні знаки української культури. — К., 2009 — 350 с.
6. Єрмоленко С.Я. Нариси з української словесності. — К., 1999. — 324 с.
7. Жовтобрюх М.А. Мова української періодичної преси (кінець XIX — початок XX ст.) — К. : Наук. думка, 1970. — 303 с.
8. Космеда Т.А. Аксиологічні аспекти прагмалінгвістики: формування і розвиток категорій оцінки — Л. : Вид-во ЛНУ ім. І. Франка, 2000 — 350 с.
9. Масенко Л.Т. Слово *куркуль* в історико-етимологічному та соціально-політичному аспектах // Українська мова. — № 2 — К., 2015 — С. 24–37.
10. Огієнко І. Історія української літературної мови/упор. М.С. Тимошик (2-ге вид. випр.) К., 2004. — 434 с.
11. Пилинський М.М. Експресивність стилю масової політичної інформації // Мовознавство. — 1977. — № 5. — С. 35–46.
12. Потебня А.А. Полное собрание сочинений. — Т.І. Мысль и язык XXIX/ [под ред. Ком. изд. сочинений при Всеукраинской АН]. Одесса, 1922. — 188 с.
13. Русанівський В.М. Історія української літературної мови. — К., 2002. — 392 с.
14. Ульманн С. Семантические универсалии // Словарные категории [отв. ред. Ю.Н. Караулов] — М. : Наука, 1988.
15. Чабаненко В.А. Основи мовної експресії. — К., 1984 — 167 с.
16. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині XX ст. (1900–1941): стан і статус — Чернівці: Рута, 1998. — 208 с.
17. Языковая номинация. Виды наименований [Под ред. Б.А. Серебрянникова, А. Уфимцевой] — М. : Наука, 1977. — 359 с.
18. Stevenson C.L. Some pragmatic aspects of meaning In Readings in semantics. Ed. Labeen et al. — Urbana, 1974. — 342 с.
19. Fix U. 'Kommunicativ adagiat' — 'stilistisch adagiat'. Zu Problemem, Kategorien, Kriterien der Redebewertung. Dissrtation (B) zur Erlangung des akademischen Grades doctor scientiae philosophiae/ — Halle-Wittenberg: Martin-Luther-Universitat, 1988. — 402 S.
20. Heller A. A «World in which humanity is home» // A Radical Philosophi/ — New York: Oxford, 1984. — S. 134–192.

Статтю отримано 02.06.2016

Tetyana Kots

Institute of the Ukrainian Language of National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv

AXIOLOGY AS SEMANTIC AND STYLISTIC CATEGORY OF JOURNALISTIC STYLE

The article analyzes the trends of Ukrainian literary language due to socio-political realities of the twentieth century. It traces changes in speech perception and consciousness as an example periodicals.

Semantic-stylistic category of axiology shows the relationship of emotional, expressive, but not identified with the above concepts. Axiology qualify as semantic and stylistic category, which is based on the opposition of partial values of negative, positive or neutral evaluation, reports the attitude of the speaker to the named object, phenomenon, concept. Measurement categories should be considered in terms of content and in terms of expression. In terms of content rating may be neutral, positive and negative, but in terms of explicit and implicit expression. Explicit evaluation units transmit directly and implicit need a deeper and more complex process mediated perception. Language Press the twentieth century. demonstrates not only the institutionalization and development of the vocabulary of the Ukrainian language, but also expressive features and traditional features of speech. Political, economic, cultural, religious life are reflected in the newspapers that denounced immensity through language media, often new and completely unknown to the public. Language development during the twentieth century marked by the influence of various ideologies and entirely dependent on extralinguistic factors. Each era left its (not always positive) impact on the Ukrainian periodicals and consciousness of society. Periods national recovery, particularly in the early twentieth century, promoted spiritual values, Christian ideals intensified search for new means of linguistic expression to describe this or that phenomenon. In 40–50 years it often subjected to artificial correction fixed in the public mind, the semantics of words that affects the language perception and understanding deformed consciousness of the people.

Language periodicals in the hands of the totalitarian regime was a tool for mass public consciousness, which rooted own which was no place for spiritual values, national ideals. Enhancing the capacity negative appraised appropriate language programmed perception of information and the formation of mass consciousness of society. Fundamental changes occurred within a very short time. Expressiveness language units appropriately reflects the scale of assessments, the values of a particular historical era.

Keywords: *axiologi, language evaluation unit, positive evaluation, negative evaluation, explicit language means, implicit language tools, semantic processes.*

Мовна мозаїка

ДЕРЖАТЕЛЬ ЧИ ТРИМАЧ КАРТКИ КИЯНИНА?

Тих, хто отримав картку киянина, названо *держателями*. Ця назва багатьом незрозуміла. Її не подав тлумачний Словник української мови в 11 томах. Новіші тлумачні словники визначили *держатель* як те саме, що *тримач*. У перекладних російсько-українських словниках *держатель* подано останнім серед чотирьох-п'ятьох українських відповідників до російського слова *держатель*, пор.: укр. *власник, тримач, держальник, держатель* (див.: Російсько-український словник за ред. В.В. Жайворонка. — К. : Абрис, 2006. — С. 213); укр. *власник, тримач, утримувач, держальник, держатель* (див.: Російсько-український словник. — К. : Знання, 2011. — Т. 1. — С. 556). Це спричинено, очевидно, тим, що в сучасній українській мові слово *держатель* мовці вже сприймають як застаріле. Саме тому власника картки киянина рекомендуємо назвати нормативним і зрозумілим словом *тримач*.

Отже, правильно вживати *тримач* картки киянина.

Катерина Городенська